

Într-o formă sau alta a face bine este la modă. Nu există organizație respectabilă care să nu aibă un întreg departament specializat în așa ceva. Aproape că nu mai există individ sau familie onorabilă care să nu aibă o responsabilitate socială de purtat. Copiii sunt învățați de mici, de la grădiniță, să le pese de ceva (în general de mediu) și să se îngrijească de acel ceva. Unii copii au fost duși să se lupte cu corupția prin piețe, iar alții au fost purtați în țări mai sărace, dar mai exotice, pentru a vedea cum trăiesc alți oameni mai sărmani și mai altfel decât ei. Dar obiectul binefacerii nu prea contează. Poate să fie vorba de copaci, câini, pisici, case, imigranți, oameni izolați, oameni nevoiași, copii orfani șamd. Important este să ai ceva care să te scoată din cercul mărunț al preocupărilor egoiste și să îți liniștească pentru o vreme conștiința. A face bine în felul acesta nu este ceva ce se întâmplă de azi de ieri. Dickens satiriza acid preocupările filantropice – „moralitatea telescopică” – prin personajul din „Casa Umbrelor” doamna Jellyby, o victoriană care se dădea de ceasul morții de grija unui trib din Nigeria pe care nu-l văzuse vreodată, asta în timp ce propria-i familie se destrăma.

Însă deși în teorie nu toate întreprinderile trebuie să urmeze modelul caricaturizat de Dickens, în practică rezultatele arată doar puțin diferit de situația familiei Jellyby.

Am cunoscut odată pe cineva nu foarte adunat care îmi mărturisea că scopul vieții sale îl reprezintă a face bine. Cine l-ar fi putut condamna? Dar cu toate astea, ceva îmi suna fals și nu vis-a-vis de viața pe care omul o ducea, ci în sine cu această preocupare. La fel de strident îmi sună, de pildă, și bilanțurile activității pastorale recitate în biserici pe la marile sărbători. Nu am reușit multă vreme să identific precis ce mă nemulțumea în ideea aceasta foarte răspândită și populară. Asta până să-mi pice în mână mai multe exemple din Viețile Sfinților care ilustrează foarte sugestiv pericolele derivate din ideea de „a face bine” și care decelează așezarea strâmbă a omului lansat într-o astfel de epopee filantropică. Desigur că în Viețile Sfinților, în general în tradiția ortodoxă, poți găsi și exemple care merg în direcția opusă, dar cred că se poate lesne desluși o anumită avertizare generală împotriva gândului de a te dedica prea zelos „proiectelor sociale”.

Sfântul Teodor, episcopul Edesei, povestește despre doi pustnici care trăiau doar cu verdețuri în niște peșteri apropiate una de alta și care erau mângâiați de îngerii pentru viața lor cucernică. Într-o zi, umblând prin pustie ca să-și adune buruieni pentru mâncare, unul dintre ei a văzut ceva pe jos, și-a făcut semnul crucii și a luat-o la sănătoasa sărind peste locul acela. Fratele său s-a dus să vadă ce era acolo ca să-și dea seama ce rău îl pusese pe fugă. Când s-a apropiat a descoperit pe jos o grămadă mare de aur. El a luat bogăția și a dus-o în peștera sa fără să-i spună nimic fratelui său. După care și-a cumpărat o casă, a zidit o biserică, a făcut o mănăstire în care a adunat 40 de călugări, ba a făcut până și spital. Apoi, a căutat și a găsit un egumen bun căruia i-a lăsat toată conducerea așezămintelor, ba i-a mai pus în mână o mie de galbeni pentru gospodărire. Restul de bani, fratele i-a dat pe toți săracilor nepăstrând nimic pentru el. După ce și-a sfârșit opera socială, a plecat în pustie să-l caute pe fratele său nevoitor. Însă pe drumul de întoarcere i-a venit gând de mândrie că fratele său nu a știut să administreze acea comoară și a dat bir cu fugiții. Însă atunci, imediat, a venit îngerul care umbla de la început cu el și l-a certat aspru: „Îți spun ție, că toată osteneala ta, de atâta vreme, la zidirea bisericii și a mănăstirii și la toate cele câte le-ai făcut, nu se aseamănă cu săritura fratelui tău, când a sărit pe deasupra grămezii celei de aur pe care o aflase. Că nu peste aur a sărit, ci peste prăpastia bogatului din Evanghelie a sărit (Luca 16,26), ca și Lazăr cel sărac și a venit ușor la locul unde stă Avraam.”

Mustrarea fratelui responsabil social nu s-a oprit aici. Șase săptămâni a plâns el în pustie iar abia în a șaptea zi a săptămânii a șaptea, un glas i-a spus să se suie pe stâlpul din apropierea bisericii Sf. Gheorghe și acolo să se pocăiască până se va milostivi de el Domnul. Cu lacrimi, pustnicul s-a urcat pe stâlp și a stat acolo 49 de ani. În cel de-al 50-lea an, într-o sâmbătă, o lumină dulce i-a strălucit în inimă și i-a gonit „întunericul cel pătimăș”. Apoi, în ceasul al treilea din zi, îngerul i-a strigat „Pace ție și mântuire!”, pustnicul primind astfel semn că i-a fost iertat păcatul, dar fiind înștiințat, în același timp, că pe fratele său nu-l va mai vedea decât în viața de dincolo.

O altă poveste din Everghetinos dă mărturie despre același pericol. Se spune că erau trei iubitori de osteneală care și-au ales destine diferite. Unul s-a hotărât să-i împăce pe cei învrăjbiți după cuvântul „Fericiti făcătorii de pace”, altul să-i ajute pe bolnavi, în timp ce ultimul s-a dus în pustie să se liniștească și să facă nevoie după modelul Părinților. Nu ni se spune la cât timp după hotărârea lor, dar primul dintre ei, obosit de certurile frecvente ale oamenilor și fără să aibă succes în a-i împăca pe toți s-a dus la cel de-al doilea pe care l-a găsit la fel de scârbit ca și el. S-au pus de acord amândoi să meargă la prietenul lor care se făcuse sihastru pentru a vedea dacă acela o duce mai bine decât ei. Când l-au întrebat cum e viața lui, pustnicul le-a pus în față un pahar cu apă și le-a zis: „luați aminte la apă (și era tulbure).” După ce au mai stat puțin i-a făcut din nou atenți la apă care acum se așezase, spunându-le: „așa este și cel ce petrece în mijlocul oamenilor, din pricina tulburării nu-și poate vedea păcatele sale, iar când se va face departe de lume, ducându-se într-un loc pustiu ca acesta și se va liniști

cu simțurile, atunci vede neajunsurile sale; și dacă voiește cu împreună-lucrarea harului lui Dumnezeu pe sine se îndreptează.”

Cele două povestiri – nu sunt singurele – surprind, cred, îndeajuns de bine o anumite ordine morală, orientată în primul și în primul rând pe îndreptarea sinelui, pe curățarea de patimi, pe reforma persoanei și nu pe revoluționarea lumii, chiar și prin fapte neîndoielnic bune. Facerea de bine nu este nicidecum rea în sine, dar te îndepărtează de la scopul primordial al vieții morale care este ridicarea naturii umane căzute. Datoria principală a omului nu este să zidească o lume mai bună ci să își zidească un sine mai bun, adică mai despătimit. Fără așezarea potrivită, omul, în cele din urmă, nu va reuși nicidecum să clădească o lume mai bună (presupunând că acesta ar fi cumva scopul vieții; nu este!), ci va eșua lamentabil în tot ceea ce își propune. Doar prin efortul neîntrerupt de a se curăța de balastul firii căzute, el va reuși să își ordoneze firesc, natural și „eficient” viața. A face bine înainte de a te face bine înseamnă pur și simplu a confunda mijloacele cu scopul. Bineînțeles că cele două acțiuni nu sunt într-o antiteză dar povestirile din Viețile Sfinților (ca și vizita Mântuitorului la Marta și Maria) ne atrag atenția cu privire la pericolele care decurg din a nu ne ocupa întâi și întâi de cele strict ale sinelui, singurul asupra căruia putem avea cu adevărat influență și singurul de care vom răspunde.

Izbitor de puternic în povestirile de mai sus este și accentul pus pe pornirea bună a celor decizi să îmbunătățească lumea. Nu reiese de nicăieri că ei ar fi avut ceva îndoielnic în minte când au decis să se consacre oamenilor din jur și nici ca ar fi ceva greșit în sine cu preocupările lor, căderile lor survenind doar ca urmare a unei așezări deficitare. Dacă acesta este standardul după care se măsoară în tradiție oamenii și acțiunile, cu atât mai suspicioși ar trebui să fim astăzi când vine vorba de „a face bine”. În ceea ce privește organizațiile, de cele mai multe ori sub masca facerii de bine se ascunde (uneori nici măcar prea iscusit) facerea răului sau exerciții de PR, în timp ce în cazul oamenilor simpli nu este de cele mai multe ori decât o aflare în treabă care să le oblojească o conștiință schimonosită și beteagă și care să-i îndepărteze cu gândul de la lupta cu propriile probleme.